

ĐURO ŠURMIN – AUTOR PRVE SINTEZE HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI

***Zbornik o Đuri Šurminu, uredio prof. dr. sc. Tihomil Maštrović,
Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2017.***

Hrvatski književni povjesničari književna je edicija koja na iznimno uspješan način predstavlja ugledne znanstvenike s područja hrvatske književne historiografije, a u 2017. godini je dobila još jedan zanimljiv nastavak. Radi se o respektabilnom petnaestom zborniku¹ koji je posvećen hrvatskom književnom povjesničaru i političaru Đuri Šurminu. Iako Đuro Šurmin nije toliko poznat široj javnosti, riječ je o autoru koji je svojom kapitalnom knjigom *Povjest književnosti hrvatske i srpske* objavljenom 1898. stvorio prvu sintezu hrvatske književnosti kojom je obuhvatio razdoblje od srednjeg vijeka od druge polovice XIX. stoljeća. Svoje mjesto u kanonu hrvatskih književnih povjesničara zavrijedio je i knjigama: *Iz zajedničke književne prošlosti Bosne i Slavonije* (1900), *Hrvatski preporod I. i II.* (1903.-1904.) te priređenom zbirkom srednjovjekovnih pretežno glagoljskih spomenika *Hrvatski spomenici* (1898). Također je Šurmin bio i aktivni političar te zastupnik u Hrvatskom saboru, a 1920. izabran je i u Ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS, bio je i ministar za socijalnu politiku, a poslije i ministar trgovine i industrije. Zbornik je rezultat znanstvenoga skupa održanoga 2016. u Zagrebu, Varaždinu i Šurminovoj rodnoj Čazmi u zajedničkoj organizaciji nekoliko značajnih hrvatskih ustanova i društava. Glavni nositelji organizacije bili su Hrvatski studiji u Zagrebu, a njihovi suorganizatori bili su: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatsko filološko društvo iz Zagreba, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli i Sveučilište u Zadru. U *Zborniku* nailazimo na prikaz cjelovitoga Šurminova književno-historijskoga rada te na niz novih znanstvenih ocjena njegova djelovanja u okvirima hrvatske književne historiografije i kulturne povijesti. U sadržajnom smislu *Zbornik* je podijeljen na nekoliko dijelova: prvi dio, koji je i najopsežniji, obuhvaća 20 autorskih rasprava koje su predstavljene na znanstvenome skupu. Nakon znanstvenoga dijela *Zbornik* donosi bibliografiju Đure Šurmina te literaturu o Đuri Šurminu, što je svakako značajno za razumijevanje njegova ne tako javnosti poznatog rada, ali i cjelokupnoga djelovanja. Bibliografiju je izradila Lidija Bogović konzultiravši

¹ Zbornici u knjižnom nizu su: Mihovil Kombol, prvo izdanje 1983, ponovljeno 1997; Slavko Ježić 1997; Franjo Fancev 1998; Tomo Matić 1998; Albert Haler 2000; Branko Vodnik 2001; Ivan Milčetić 2002; Dragutin Prohaska 2003; Milan Rešetar 2005; Vatroslav Jagić 2007; Šime Ljubić 2009; Ivan Kukuljević Sakcinski 2011; Ivo Frangeš 2013, Antun Barac 2015.

kataloge Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Knjižnice HAZU, Knjižnice grada Zagreba, Digitalne narodne biblioteke Srbije i ostalih institucija te evidentirala 657 bibliografskih jedinica, što nije zanemariv broj. Literaturo o Đuri Šurminu izradila je Josipa Dragičević kronološki poredavši 278 bibliografskih jedinica, što svakako predstavlja temelj budućim istraživanjima. *Zbornik* je popraćen i slikovnim prilogima, donosi i kroniku samoga znanstvenog skupa: pozdravne riječi akademika Dubravka Jelčića na svečanom otvaranju te predsjednika Organizacijskog odbora prof. dr. sc. Tihomila Maštrovića. Znanstveni dio *Zbornika* mogao bi se tematski podijeliti na nekoliko skupina koje svoj istraživački interes usmjeravaju određenim aspektima Šurminova života i rada. Prva najbrojnija, posebice se dotiče metodoloških okvira i postupaka Šurminova znanstvenoistraživačkoga pristupa prezentiranoga u *Povjesti književnosti hrvatske i srpske* i dvosvećanoj knjizi *Hrvatski preporod*. *Zbornik* otvara rad Tihomila Maštrovića koji propituje poziciju i prinos Đure Šurmina u hrvatskoj književnoj historiografiji, ali i kontekst nastanka njegove koncepcije povijesti hrvatske književnosti koji je presudno utjecao na manjkavost njegova metodološkoga pristupa, što su mu i zamjerali mnogi kritičari. Međutim, po riječima autora, činjenica jest da su njegove književnopovijesne sinteze (*Povjest književnosti hrvatske i srpske* te *Hrvatski preporod I. i II.*) nezaobilazna karika i snažan iskorak u daljnjem razvoju hrvatske književne historiografije. Na sličnom tragu propitivanja Šurminova metodološkoga zahvata je i rad Nine Aleksandrov Pogachnik pod naslovom *Povijest ili pregled hrvatske književnosti Đ. Šurmina* u kojemu autorica Šurminu zamjera nedostatak metodoloških smjernica i teorijskih uporišta. O određenim manjkavostima Šurminova pristupa hrvatskom preporodu piše i Ivan Pederin. Autor evidentira Šurminovo nekontekstualiziranje hrvatskoga preporoda u širi europski kontekst, zaobilaženje Dalmacije, prešućivanje dalmatinskih iliraca, usputno spominjanje Varaždina i Karlovca, pritom konstatirajući kako je Šurmin neopravdano zagrebocentričan. Interpretacijom Šurminove *Povjesti* bavi se i rad Suzane Cohe u kojemu autorica duboko zahvaća u okolnosti utemeljivanja Šurminove akademske karijere, tumačeći je odrazom političkih i kulturnih prilika te poetičkih načela kraja 19. i početka 20. stoljeća. Navedeno se reflektiralo i na tumačenje same *Povjesti* kao slike romantičarskih političkih, poetičkih i epistemoloških pretpostavki tradicionalne književne historiografije. Na tom tragu Dubravka Brunčić propituje Šurminov pristup romantizmu u njegovu književnopovijesnom diskursu. Autorica ga definira kao recepciju herderovske, romantičarske ideje i filozofije povijesti i oblikovanje (post) romantičarskog modela književne povijesti te fragmentarne raščlambe obilježja romantizma u hrvatskoj književnoj kulturi 19. stoljeća. U kontekstu prve knjige *Hrvatskoga preporoda* vrijedno je spomenuti i prilog Josipe Dragičević o Šurminovu prino-

su poznavanju Ljudevita Gaja koji zasigurno zauzima posebno mjesto u Šurminovim znanstvenim interesima. Autorica ističe kako se Šurminova slika Gaja ukorijenila u hrvatsku historiografiju, ali i u interpretaciju cijeloga razdoblja hrvatskoga narodnog preporoda koja je i odgovarala jugoslavenskoj ideologiji XX. stoljeća. Na značajnu ulogu A. Kačića Miošića u Šurminovu povijesnom pregledu književnosti upozorio je Miljenko Buljac, dok Robert Bacalja u svom radu izdvaja Šurminove sadržaje o utjecaju francuske kulture na društvene promjene u Hrvatskoj na razmeđu 18. u 19. stoljeće, pritom ističući Šurminovu pozitivnu ocjenu uloge Francuza i francuske uprave na hrvatsko društvo.

Nadalje je značajna i sama recepcije Šurminove *Povjesti* u trenutku toga prvog pokušaja cjelovitog prikaza nacionalne književnosti i uspostave književnopovijesne znanstvene discipline, što je izazvalo i veliku pozornost u stručnim krugovima. Katica Čorkalo analizira kritike nakon objave Šurminove *Povjesti* (A. T. Pavičića, Dragutina Boranića, Jure Turića, Ivana Devčića, Velimira Deželića, Jagića, Josipa Pasarića, Ivana Scherzera), ističući kako su kritičari većinom, uz priznavanje zasluge za skupljanje književne građe i objavljivanje dragocjenih starih dokumenata, upozoravali na niz propusta i nedostataka, primjerice: maćuhinski autorov odnos prema slavonskom književnom naslijeđu, biografizam kao temeljno načelo koje zapostavlja književne umjetnine, nedostatan vlastito istraživanje te manjkavo korištenje postojećih izvora. O Jagićevoj ocjeni Šurminove *Povjesti* pisala je Andrea Sapunar Knežević. Jagićeva ocjena objavljena u njemačkom časopisu te iste godine i u beogradskom *Delu*, izazvala je oštar polemički odgovor Josipa Pasarića u časopisu *Obzor*. Polemika je bila ideološki usmjerena, a potaknuo ju je Šurminov pristup hrvatskoj i srpskoj književnosti kao odvojenim nacionalnim književnostima koje su u ranijim stoljećima imale dodire. U naznačeni kontekst možemo uvrstiti i rad Perside Lazarević di Giacomo koja procjenjuje važnost i ulogu Đure Šurmina u proučavanju povijesti srpske književnosti. Autorica ocjenjuje njegovu ulogu kao višestruko značajnu za srpsku kulturu, posebice zbog ustanovljivanja književnohistorijskog koncepta koji je trijumfirao u drugoj Jugoslaviji kada se srpska književnost počela objavljivati bez dubrovačke književnosti. Dva su rada u *Zborniku* posvećena jezikoslovnoj tematici. Radi se o prilogu Josipa Lisca "Dijalektološki rad Đure Šurmina" u kojemu autor Šurmina atribuirao kao jednog od prvih hrvatskih dijalektologa te analizira priloge: "Osobine današnjega sarajevskog govora", koji je objavljen 1895. u *Radu*, te "Njekoliko bilježaka o govoru hercegovačkom", koji je objavljen 1894./95. u *Nastavnom vjesniku*, pritom se dotičući i osvrta na Rešetarovu monografiju o akcentuaciji jugozapadnih srednjojužnoslavenskih govora te Rešetarove monografije o hrvatskim kolonijama u Italiji. Autor ističe kako se radi o prilogima o štokavskim idiomima, što je tada bilo

iznimno korisno. Drugi je prilog Sande Ham o hrvatskim gramatičarima u Šurminovoj *Povjesti* koja zaključuje kako se Šurmin svojim prikazom hrvatskih gramatičara u potpunosti uklapa među hrvatske vukovce koji prihvaćaju postavke o jednom jeziku Hrvata i Srba. S druge strane, Šurminov politički rad tematiziraju također dva priloga: Stjepan se Matković bavi saborskim djelovanjem Đure Šurmina koji analizira na temelju raščlambe Šurminova osobnoga fonda pohranjenoga u Hrvatskom državnom arhivu i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te stenografskih zapisnika Sabora Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Autor navodi Šurminovu istaknutu poziciju u Naprednoj stranci te činjenicu kako je kao zastupnik u Saboru biran tri puta u razdoblju od 1906. do 1913. Mislav Gabelica analizira Šurminovo nacionalnopolitičko stajalište u razdoblju stvaranja prve Jugoslavije, analizirajući političko djelovanje grupe oko *Malih novina*, odnosno Napredne demokratske stranke u Narodnom vijeću Slovenaca, Hrvata i Srba, pritom ocjenjujući kako je Šurmin bio duboko prožet jugoslavenskom nacionalno-političkom idejom, ali je kao Hrvat bio svjestan i nacionalne posebnosti svoga naroda. U kontekstu društvenih odnosa, autor ističe Šurminovo pripadanje građanskoj stranci koja je smatrala da država treba biti regulator kapitalističkog društvenog odnosa. Od ostalih radova važno je istaknuti rad Slobodana Prosperova Novaka pod nazivom *Vodnikov Šurmin* u kojemu autor analizira profesionalan i privatni odnos dvaju povjesničara književnosti Đure Šurmina i Branka Vodnika. Zatim rad Martine Petranović u kojemu se analizira Šurminov kazališnohistorijski prinos poznavanju i koncipiranju povijesti hrvatske dramske književnosti i kazališta. Nadalje i rad Ernesta Fišera o piscima varaždinskoga književnoga kruga u Šurminovu književnopovijesnom obzoru te naposljetku rad Marijana Lipovca u kojemu se analiziraju novinski članci i predavanja u kojima se Šurmin bavio hrvatsko-češkim odnosima, a iz kojih se itekako reflektiraju njegovi politički stavovi, posebice povezanost s Masarykovim idejama realizma i naprednjaštva što predstavlja konstantu od Šurminove mladosti do starije dobi. U konačnici, prema predstavljenoj tematskoj raznovrsnosti daje se zaključiti kako je prikazan cjelovit Šurminov književno-historijski rad, obrađeni su svi značajni aspekti njegova književnoga i političkoga djelovanja, što zasigurno omogućuje bolje poznavanje Đure Šurmina, ali i tijekom hrvatske književne historiografije. Ujedno se obnavlja i sjećanje na ne tako poznatoga, ali vrijednoga i značajnoga istraživača hrvatske književnosti.

Katarina Ivon